

GRAMMENS, Flor (eigenlijk Florimond), leraar, promotor van de actie omtrent de taalgrens en de toepassing van de taalwetten (Bellem 13 april 1899).

Afkomstig uit een boerenfamilie, studeerde aan het college te Eeklo en daarna aan de normaalschool te St.-Niklaas. Dook in 1918 onder en werd bij de bevrijding door de Belgische troepen vrijwillig brancardier bij het veldleger. Studeerde daarna lichamelijke opvoeding aan de universiteit te Gent en technische vakken aan de provinciale normaalleergangen. In 1920 werd hij leraar aan het college te Ronse, wat hij bleef tot 1929. Verder was hij van 1931 tot '34 provinciaal inspecteur van het technisch onderwijs en cultureel werk in de provincie Oost-Vlaanderen en van 1935 tot '37 docent aan de Sociale School te Heverlee.

Flor Grammens werd daad-flamingant op het college, maar vooral toen hij als leraar aan de taalgrens de onrechtvaardige en onwettelijke toestanden leerde kennen. In Ronse werd hij secretaris van het Davidsfonds en richtte er de eerste Vlaamse leeszaal-bibliotheek op. De algemeen voorzitter van het Davidsfonds, professor Boon, vroeg hem naar aanleiding van zijn drukke werkzaamheden op het Davidsfonds-congres van 1926 over de taalgrens van de streek Ronse te spreken. Dit werd de start van een diepgaande studie over het probleem, waartoe Grammens in 1927 (te voet) een reis langs de hele taalgrens maakte. Hij stichtte in deze streek talrijke Davidsfonds-afdelingen en bibliotheken, afdelingen van de Vlaamse Toeristenbond en kringen van de Vlaamse Oud-Strijders. In 1921 stichtte hij zes taalgrensgroepen: Komen, Moeskroen, Edingen, Landen, Voeren, Montsen en begon hij een algemene taalgrens-actie. Van toen af werden de onkosten vergoed door een Grammensfonds. Meetings, voorlichtingscampagnes en petitie tot het verkrijgen van de tweetaligheid voor taalgrenscentra volgden elkaar op. In plaatsen waar men bleef weigeren, begon hij in 1931 zelf voor de

F. Grammens door R. van den Berg.

tweetaligheid te zorgen. Dit leverde hem processen op die gevoerd moesten worden in de provincies Luik en Henegouwen, waar hij als eerste voor Waalse rechtbanken de rechtspleging in het Nederlands eiste. Zijn proces verwekte veel opzien. Het moest aantonen dat Franse bewoners van de taalgrensgebieden zich in werkelijkheid niet naar behoren konden verdedigen. Zo bereidde hij de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken voor. Een en ander oefende invloed uit op de talentelling en op het feit dat een aantal tweetalig bestuurde Vlaamse gemeenten weer Nederlandstalig werden.

Een nieuwe periode in de taalgrens-actie begon, toen Flor Grammens op 9 januari 1937, in witte „schilderskiel”, met verf en borstel, erop uitrok om de Franstalige straatnaamborden en wegwijzerplaten in de tweetalige taalgrensstad Edingen te overschilderen. Kort daarna, op 29 januari 1937, ging hij naar Walshoutem, om er, na een waarschuwing tegen de onwettelijkheid, de Franse gemeenteregisters en verslagboeken weg te nemen. Deze gebeurtenissen kregen grote weerklank. Talrijke Vlaamse studenten sloten zich aan bij wat zij noemden „de nieuwe Vlaamse schildersschool”. Overal waar zij maar konden, voerden zij acties uit, belegden meetings, organiseerden manifestaties van alle soort. In de pers en het parlement ontstond daarover heel wat rumoer. De campagne duurde drie jaar, tot in 1939 de uiterlijke eentaligheid van Vlaanderen werd verkregen. Ook in Nederland werd deze gedurfde actie algemeen geestdriftig meebeleefd. Ondertussen had Flor Grammens in 1929 zijn betrekking als leraar ingevolge zijn actie verspeeld. In 1934 verloor hij ook zijn betrekking als inspecteur. In 1937 gaf hij zelf zijn opdracht aan de Sociale School op. Herhaaldelijk werden

hem voor zijn optreden processen aangedaan die hem in de gevangenis brachten, wat telkens weer aanleiding gaf tot nieuwe agitaties. In de Franse pers werd hij erg aangevallen en beschimpt als „le barbouilleur national”, in Vlaanderen werd hij voor velen het zinnebeeld van een simpel, wet-
telijk toegekend recht. Hij verbleef in de gevangenis, toen hij in 1939, bij een onvoorziene parlementsontbinding en -verkiezing, als onafhankelijk kamerlid werd gekozen. Bij zijn intrede in de kamer ontstonden er incidenten en eiste hij, dat ook op en in de parlamentsgebouwen de tweetaligheid zou worden toegepast, wat onder dreiging met een nieuwe actie spoedig gebeurde. Grammens, die in deze periode (1937-'40) de Raad der Daad stichtte en leidde (een geheime raad die zijn actie moest leiden en steunen), wilde nooit lid van een partij worden, ten einde onafhankelijk en met zoveel mogelijk Vlaamsgezinden te kunnen optreden. Hij kante zich tegen de politieke collaboratie in de Tweede Wereldoorlog, maar aanvaardde, op advies van de Vlaamse cultuurverenigingen, lid en daarna voorzitter te worden van de Commissie voor Taaltoezicht, waarin Vlamingen en Walen zetelden. Onder zijn leiding werden door die Commissie onderzoeken ingesteld naar de toepassing van de taalwetten in de taalgrensgemeenten en in de hoofdstedelijke agglomeratie. Het bleek dat in de Brusselse gemeenten talrijke Vlaamse kinderen onwettig in Franstalige klassen waren ondergebracht. Na beoordeling door een jury waarvan Grammens geen deel uitmaakte, werden vele kinderen overgeplaatst naar Nederlandstalige klassen, zodat het percentage Vlaamse leerlingen in Brusselse klassen steeg van 19 in 1939 tot 43 in 1943. Dit resultaat werd na de Bevrijding in 1944 weer voor een groot deel wederrechtelijk ongedaan gemaakt. De Commissie voor Taaltoezicht zorgde er ook voor, dat de taalwetten in de rijksadministratie werden toegepast, zodat op het eind van de oorlog het evenwicht van de zgn. taalrollen bijna bereikt was.

Grammens, die zich verdedigde met het argument dat hij en de commissie niets anders hadden gedaan dan de Belgische wetten toepassen, werd na de bevrijding, in weerwil van zijn parlementaire onschendbaarheid, opgesloten, terwijl zijn woning werd geplunderd. Hij liep een gevangenisstraf van zes jaar op, waarvan hij er vier heeft uitgezeten. Daarna begon hij te ageren tegen de gevolgen van de talentelling van 1947 en richtte het Grammensfonds opnieuw op, waarmee hij in 1956 de Vlaamse Volksbeweging hielp heroprichten. Van 1956 tot '59 zou hij bestuurder van deze Volksbeweging blijven. In 1958 trad hij op tegen de eentalig Franse opschriften op de Wereldtentoonstelling in Brussel en later tegen de Franstalige reclameopschriften aan de kust en elders in Vlaanderen. In de strijd voor het behoud van de gemengde taalgrensgemeenten (Komen, Moeskroen, Edingen, Montsen) bij het Vlaamse land, trad hij in 1961-'62 op als adviseur. Toen die strijd mislukte, trok hij zich uit elke leidende publieke functie terug. Ondertussen bleef hij ontelbare voordrachten houden en wendde overal waar hij kon zijn invloed aan om misstanden te signaleren en te verhelpen. Grammens, die men zijn vergoeding als parlements lid tussen 1940 en '46 niet uitbetaald had en die daarom bleef weigeren belasting te betalen, kreeg van 1966 af pensioen als leraar. In 1971

werd hij in Kortrijk door talrijke Vlamingen gehuldigd naar aanleiding van de André Demedts-prijs die hem „als symbool van strijd en trouw” door de Marnix-ring werd toegekend ten einde de verdienste te doen uitkomen van „een levenslange, persoonlijke inzet voor de rechten van Vlaanderen en voor de volwaardige erkenning van onze taal”. - „Het is nuttig”, aldus de Marnix-ring, „dat de jeugd, die zich thans in een Nederlandstalig Vlaanderen op een volwaardige wijze kan ontplooiën, herinnerd worde aan de inzet van één man die voor het toepassen van bestaande taalwetten in Vlaanderen en langs de taalgrens een stoutmoedige actie heeft gevoerd”. Enkele weken na de huldiging hervatte Grammens zijn actie door Franstalige opschriften in het gemeentehuis van Schaarbeek, in de Brusselse agglomeratie, en in de taalgrensgemeente Vloesberg te overschilderen.

WERKEN: boeken: *De wetenschappelijke regeling van het taalgrensvraagstuk* (1929); - *Naar kulturele zelfstandigheid door Interprovinciale samenwerking* (1936); - *Wetsvoorstel tot afbakening der taalgrens* (1939); - *40 jaar heldhaftige Uilen Spiegelkamp. Gedenkschriften* (1961); - *In blok tegen gebiedsroof, mensenroof, ambtenroof* (1962); - artikelen in *Grenswacht* (1932-'37); *Daad* (1939-'40 en 1953-'56); *De Standaard*; *Toerisme*; - *Taalgrenskaarten* (1928 en '31).

LITERATUUR: A. Lammertyn, *F. Grammens*, in *Leieland*, jg. 2, nr. 6; - G. Durnez, *Het was verdomd een lastig leven*, in *De Standaard* (4-5 december 1971); - J. Florquin, *Flor Grammens*, in *Ten huize van...*, IX (1973).

ANDRE LAMMERTYN